

Princip analytické metody může být po dokončení výzkumu samostatným článkem metodického charakteru. Funkčnost metody, správnost nastavení koeficientů vah, jednotlivých bodů, skóre a v podstatě celého systému hodnocení prací byla v této fázi úspěšně testována na více než 200 příkladech prací vybraných pro tento účel. Z pohledu validity a objektivnosti zkoumané metody se tedy jeví předpoklad jejího praktického využití ve veřejných službách a správě a ve státní službě a současně dosažení kompatibility s vývojem předpisů o transparentnosti odměňování zaměstnanců ve veřejné sféře.

Závěr

Odměňování ve veřejných službách a správě a státní službě má jasný právní základ, jehož implementace je postavena na základě objektivního, tedy spravedlivého rozdělování předem daného objemu prostředků na platy ze strany státu a orgánů veřejné moci. Stát navrhuje pravidla pro odměňování a finanční ocenění jednotlivých prací.

Jedním z nejdůležitějších rozhodovacích procesů v oblasti odměňování je objektivní zařazení prací do platové třídy odpovídající jejich reálné složitosti, odpovědnosti a namáhavosti, přičemž platová třída je ukazatelem rozlišení náročnosti

různých prací a vyjadřuje jejich obsahovou a ekonomickou hodnotu.

Objektivní rozhodnutí o tarifním zařazení práce musí být výsledkem exaktního analytického procesu, který eliminuje negativitu intuitivního rozhodování a zaručuje správnost tarifního vyjádření náročnosti hodnocených prací.

Použitá literatura a legislativně právní dokumenty

(Všechny uvedené internetové odkazy jsou ověřeny k datu 9. 4. 2021)

Ornstein, Richard: Výzkumný úkol VÚPSV2018-22 001 Hodnocení složitosti, odpovědnosti a namáhavosti prací, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí: Praha 2019, <https://www.vupsv.cz/vybrane-projekty/hodnoceni-slozitosti-odpovednosti-a-namahavosti-praci/>

Růžička, Jiří a kol.: Základy vědecké organizace práce. Svoboda: Praha 1986.

Suda, Zdeněk: Profese, heslo Sociologické encyklopedie. Sociologický ústav Akademie věd ČR: Praha 10. 11. 2018 (poslední editace daného encyklopedie), <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Profese>

Štikar, Jiří a kol.: Psychologie ve světě práce. Karolinum: Praha 2003.

Úmluva č. 100/1951, o stejném odměňování pracujících mužů a žen za práci stejné hodnoty, přijatá na 34. zasedání generální konference Mezinárodní organizace práce, přijatá a publikovaná pod č. 450/1990 Sb. jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o stejném odměňování pracujících mužů a žen za práci stejné hodnoty.

Úmluva č. 111/1958, o diskriminaci (zaměstnání a povolání), 42. zasedání generální konference Mezinárodní organizace práce přijatá a publikovaná pod č. 465/1990 Sb. jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o diskriminaci (zaměstnání a povolání).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie 2019/1152 o transparentních a předvídatelných pracovních podmínkách v Evropské unii.

Zákon č. 262/2000 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a právní předpisy související, Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení vlády č. 304/2014 Sb., o platových poměrech státních zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení vlády č. 302/2014 Sb., o katalogu správních činností, ve znění pozdějších předpisů.

Mgr. Richard Ornstein

(richard.ornstein@vupsv.cz) je výzkumným a vývojovým pracovníkem ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí v. v. i. (Research Institute for Labour and Social Affairs), Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7, Česká republika. Zaměřuje se na organizaci práce a systemizaci ve veřejné správě.

Poznatky z praxe

Drobné kroky sociálního zemědělství v České republice

Eliška Hudcová

Článek představuje nedávné dokumenty a projekty, jimiž je postupně utvářen rámec pro kvalitní rozvoj sociálního zemědělství. To je v ČR zatím nejčastěji zmiňováno v souvislostech komplexní podpory osob se zdravotním postižením a sociálním znevýhodněním. Ačkoliv se dosud počty sociálních farem v České republice počítají ve vyšších desítkách, bylo téma sociálního zemědělství v roce 2020 včleněno do nejméně tří strategických dokumentů a dále je ústředním tématem několika mezinárodních projektů zaměřených na vzdělávání. Autorka uvádí, že je třeba tyto iniciativy dále transformovat do konkrétních opatření a mj. motivovat studenty k převedení získaných znalostí do praxe, aby se mohlo sociální zemědělství v ČR nadále rozvíjet a vydané úsilí nezůstalo jen na papíře.

Sociální zemědělství bývá nejčastěji uvažováno v souvislostech s trendy multifunkčního zemědělství, rozvoje venkova, sociálního podnikání a nových přístupů v sociální práci (Di Iacovo et al., 2014; Elsen, 2019). Sociální zemědělství bylo v tomto časopise představeno v 5. čísle roku 2016 (Hudcová, 2016). Pro připomenutí uvedme, že sociální zemědělství propojuje zemědělskou oblast – primární produkci i zpracování – s obecně pojatou sociální prací (Sempik, Hine and Wilcox, 2010). Cílem sociálního zemědělství je využít benefity produkčních i mimoprodukčních funkcí zemědělství k podpoře kvality života

osob se sociálním znevýhodněním nebo zdravotním postižením (Renting et al., 2009). Akcentovány jsou především pracovní integrace, sociální služby, rehabilitace, terapie a vzdělávání, které probíhají na farmě. Diverzifikované a rodinné zemědělské hospodářství nabízí mimoděk mnohé výhody, ať už jde o praktickou a smysluplnou činnost, kontakt se zvířaty, práci na čerstvém vzduchu nebo o možnost přirozeného setkávání se zaměstnanci mimo systém sociálních služeb či zdravotnictví. Sociální zemědělství tak představuje inovativní přístup v péči a podpoře osob, které zůstávají na okraji společnosti.

O osvětu sociálního zemědělství se v České republice dlouhodobě stará Asociace sociálního zemědělství, která částečně vznikla na pozadí setkávání Pracovní komise sociálního zemědělství na Ministerstvu zemědělství. Samozřejmě pomáhají zastupci dalších sektorů, např. sociálního podnikání, studenti a někteří pedagogové vyšších a vysokých škol, jakož i sami sociální zemědělci. Členové prvně jmenovaných subjektů se nicméně snaží hledat společnou řeč s veřejnými, soukromými, neziskovými i vzdělávacími institucemi. Na základě dlouhodobého úsilí bylo v posledních letech realizováno několik workshopů,

(zahraničních) exkurzí, seminářů a dalších akcí a bylo vydáno několik publikací v českém i anglickém jazyce – jejich seznam je uveden na konci tohoto článku.

V roce 2020 se krátké zmínky o sociálním zemědělství či sociálních farmách objevily ve třech strategických dokumentech, což by mohlo naznačovat další posun v této oblasti. Problematika sociálního zemědělství se stala ústředním tématem několika mezinárodních vzdělávacích projektů. Cílem tohoto článku je představit zmíněné dokumenty a aktivity, jimiž je postupně zpřesňován rámec pro kvalitní rozvoj sociálního zemědělství.

Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025

V polovině loňského roku byl zveřejněn Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025 (Národní plán, 2020). Cílem tohoto pravidelně aktualizovaného plánu je naplňovat jednotlivé články Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením a vláda v nich stanovuje svou politiku vůči osobám se zdravotním postižením. Národní plán je rozdělen do pěti částí, přičemž stěžejní je třetí, strategická. Ta obsahuje 17 oblastí podpory osob se zdravotním postižením, které navazují na jednotlivé články Úmluvy. Každá oblast je následně rozpracována do popisu aktuálního stavu a seznamu hlavních a dílčích cílů a s nimi souvisejících opatření pro dosažení zmíněných cílů. Sociální zemědělství se v Národním plánu objevuje dvakrát, a sice v oblasti č. 5 Nezávislý život a v oblasti č. 11 Zaměstnanost. Gestorem těchto konkrétních opatření je Ministerstvo zemědělství.

Nezávislý život odkazuje na článek 19 Úmluvy Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti a článek 20 Úmluvy Osobní mobilita. Zohledňuje mimo jiné možnost zvolit si svobodně místo pobytu, přístup ke kompenzačním pomůckám a podpůrným technologiím, účast na veřejném, společenském, kulturním a sportovním životě, bezbariérové služby, financování sociálních služeb, výzkumné aktivity atd. (Národní plán, 2020: 44). Hlavní cíle „vytvářet podmínky pro to, aby osoby se zdravotním postižením mohly žít co nejvíce samostatně ve svém přirozeném sociálním prostředí; podporovat rozvoj sítě terénních a ambulantních služeb umožňující osobám se zdravotním postižením žít běžným životem v místní komunitě; podporovat rozvoj a dostupnost pomůcek a zdravotnických prostředků“ jsou rozloženy v této oblasti do 6 dílčích cílů. Sociální zemědělství, respektive sociální farmy, se objevují v cíli 5.1 Podpora samostatného života osob se zdravotním postižením v přirozeném prostředí, zejména setrvání v prostředí domá-

cím, který je nadále rozepsán do 5 opatření. Opatření 5.1.5 citují: „*Ve venkovských oblastech vytvářet podmínky pro vznik a rozvoj sociálních farem, které jsou partnerem komunitní práce a jedním z míst podpůrné služby na venkově, kde osoby se zdravotním postižením žijí ve svém známém a přirozeném prostředí, a které se stává i bezpečným bodem pro jejich sociální fungování*“ (Národní plán, 2020: 45).

Oblast č. 11 se věnuje Zaměstnávání osob se zdravotním postižením a odkazuje na článek 27 Úmluvy Práce a zaměstnávání. Upozorňuje na rovné podmínky platové, kariérní, bezpečnosti a ochrany zdraví osob se zdravotním postižením na pracovišti, stejně jako na bezbariérovost pracovišť, speciální podporu znevýhodněných zaměstnanců, motivaci zaměstnavatelů na chráněném i otevřeném trhu práce a společenskou odpovědnost soukromých a veřejných subjektů. Hlavním cílem této oblasti je „*zajistit osobám se zdravotním postižením právo na možnost žít se prací svobodně zvolenou nebo přijatou na trhu práce*“ (Národní plán, 2020: 66). Je rozdělen do dvou dílčích s tím, že cíl 11.1 Efektivní podpora zaměstnanosti osob se zdravotním postižením na chráněném i otevřeném trhu práce má řešit 7 opatření. V Opatření 11.1.7 se konkrétně uvádí: „*Nadále podporovat a rozvíjet projekty zrealizované v součinnosti s MZe, Agrární komory ČR a francouzské sociální zemědělské pojišťovny MSA za účelem pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením formou jejich zaměstnávání v zemědělství. Vytvářet podmínky tak, aby osoby se zdravotním postižením měly možnost uplatnit své schopnosti při práci na farmách a v řemeslech souvisejících s životem na venkově*“ (Národní plán, 2020: 67).

Obecně jsou vybrané cíle ambiciózní a opatření povzbudivá. Jejich realizace je z rezortu Ministerstva zemědělství financována z dotací nestátním neziskovým organizacím (NNO), respektive z vybraných operací Programu rozvoje venkova (PRV). Je třeba konstatovat, že dotační podpora není nijak masivní, množství zájemců z řad NNO vysoce převyšuje nabízený finanční úhrn. V případě PRV by mohla být nabídka pro potenciální realizátory modelována atraktivněji, i tak je však třeba kvitovat vůli se nějakým způsobem v řešení dané problematiky angažovat. Je zároveň dobře, že autoři Národního plánu zahrnuli daná opatření do střednědobé strategie, aby tak bylo možné recipročně apelovat na zapojené aktéry.

Integrovaný přístup pro venkovské oblasti EU se zvláštním důrazem na zranitelné regiony (stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru z vlastní iniciativy)

Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) je jedním z poradních orgánů Ev-

ropské unie, který má poskytovat odborná stanoviska pro vypracovávání návrhů a rozhodování, která jim jsou zadána evropskými institucemi. Několik stanovisek ročně může vzniknout tzv. z „vlastní iniciativy“, to znamená, že jsou navržena ke zpracování určitou vlivovou skupinou, která uspěla se svým tematickým požadavkem. V roce 2020 byla mimo jiné navržena tři taková stanoviska s vazbou na rozvoj evropského venkova, „An integrated approach for EU vulnerable regions“, „EESC priorities for the EC’s policies for rural development“ a „Conditions for social farming in the EU and Member States“, která byla sloučena do jednoho s výše uvedeným titulkem (An integrated approach, 2020). Dokument, podobně jako uvedený Národní plán, navazuje na jiné strategické materiály EU, konkrétně reaguje na Zelenou dohodu pro Evropu a devět cílů Společné zemědělské politiky na období 2021–2027. Zároveň zdůrazňuje součinnost s regionálními politikami, politikou vyváženého a soudržného hospodářského, sociálního i environmentálního územního rozvoje a prevenci vytlačování zranitelných vrstev obyvatelstva na okraj. Uvádí, že je nezbytné vyvažovat rozvoj venkovských a městských oblastí, přičemž odolný venkov by měl sloužit coby zdroj inspirace a místo pro důstojný život i práci.

Stanovisko navrhuje celkem 19 opatření, která by měla napomoci soudržnosti a plnému potenciálu venkovských, zranitelných regionů. Zmíněná opatření se týkají např. financování (ESI fondy), infrastruktury, politické flexibility, institucionální odpovědnosti a nezávislosti, ale také biologické rozmanitosti, důrazu na agroekologii, environmentální udržitelnosti, digitalizaci, lepší podnikatelské prostředí (kultura, agroturistika a cestovní ruch, přírodní dědictví), důležitosti místních akčních skupin, zaměstnanosti žen atd. Tematika sociálního zemědělství je v plném souladu s uvedenými výroky. Sociální farmy jsou konkrétně zmíněny v souvislosti s integračním potenciálem zemědělství v opatření č. 3.8: „*Zemědělská činnost odjakživa umožňuje integraci zranitelných osob, které mají potíže s nalezením zaměstnání, zejména když rovněž potřebují ubytování a individualizovanou péči. V současnosti mohou tuto úlohu hrát sociální farmy*“ (An integrated approach, 2020: 6). Nakonec i v oddílu, který se věnuje sledování a hodnocení, lze najít některé prvky obdobné jako v Národním plánu, především pokud jde o agendu zaměstnanosti. V bodě 4.1.5 čteme „*vytvoreni pracovních míst, která usnadní sociální integraci*“, čemuž opět můžeme rozumět v intencích podpory osob se (zdravotním) postižením a znevýhodněním ve venkovských oblastech (např. v zemědělství).

Sousloví „sociální farmy“ si všimne spíše pozorný čtenář, nicméně i toto stanovisko

může soužití coby vějička dalšího rozvoje sociálního zemědělství, o které lze opřít argumentaci při vyslovování požadavků na subjekty s rozhodovací pravomocí. Od stanoviska EHSV, jež se věnuje resiliентní venkovské společnosti a částečně i zemědělství, se dostávám ke třetímu dokumentu, který cílí již primárně na zemědělský sektor.

Strategický plán podpory Společné zemědělské politiky na období 2021–2027 pro Českou republiku (verze říjen 2020)

Dosud se jedná o pracovní verzi koncepce Strategický plán podpory Společné zemědělské politiky (SP SZP, 2020), která bude doplněna během vyjednávání legislativy a konzultací s Evropskou komisí. Již nyní však čítá na 378 stran, které obsahují vyhodnocení potřeb a intervenční strategie dle stanovených cílů SZP, jednotlivé intervence, cíle a finanční plány, strukturu řízení a koordinace a modernizaci a zjednodušení v souvislostech digitalizace.

V tomto dokumentu se kvůli jeho značnému rozsahu a složité struktuře orientuje hůře, a proto zmiňuji jen nejzásadnější místa s vazbou na sociální zemědělství. V Cíli A – Podporovat příjmy a odolnost životaschopných zemědělských podniků v celé Unii za účelem posílení bezpečnosti potravin se ve SWOT analýze mezi příležitostmi uvádí, že roste poptávka po přísnějších environmentálních podmínkách zemědělství a společensky odpovědné produkci (SP SZP, 2020: 11).

Cíl B – Posílení tržní orientace a zvýšení konkurenceschopnosti, a to i prostřednictvím většího zaměření na výzkum, technologii a digitalizaci v analýze pro zemědělství a potravinářství jako slabou stránku uvádí „nízká kapacita využívání lokálních producentskopotřebitelských sítí, stále ještě nízký objem obchodů mezi městy a venkovem a nedostatečné využití poptávky po odpovědné produkci. Nízká důvěra konzumentů k sociálně orientovaným projektům – v zemědělství prakticky neznámé“ (SP SZP, 2020: 17). Na druhé straně si analýza všimá příležitosti: „Dochází k silnější mezisektorové spolupráci vycházející z plného využití potenciálu venkovského, zemědělského a lesnického prostředí pro zdravotně-sociálně-terapeutické účely, inovační trendy a posilování nových směrů v odvětví. S tím souvisí příležitost integračního zaměstnávání na venkově ústící v širší poptávku po komplexní odpovědné produkci“ (SP SZP, 2020: 18).

Konkrétní navrhovaná intervence se týká investice do zemědělských podniků (již využita v souvisejících operacích v období 2014–2020), kde se v reakci na hrozbu i příležitost zmiňuje: „Je nutné podpořit vyšší zastoupení na trhu malých a středních podniků diverzifikujících výrobu, které, kromě pozitivního působení na „environ-

mentální infrastrukturu krajiny“, zvyšují konkurenceschopnost zaměřením na sociální venkovskou kohezi prostřednictvím integračního zaměstnávání znevýhodněných skupin obyvatel i možnostmi aktivizace ve svých podnicích“ (SP SZP, 2020: 21). V opatření Inovace v zemědělské prvovýrobě je zdůvodněno, že „přidaná hodnota na výrobku může být vytvořena i jeho odpovědným původem výroby, např. v sociálním podniku [v zemědělském kontextu rozuměj na sociální farmě, pozn. aut.], kde se jedná o sociální inovaci“ (SP SZP, 2020: 23).

Pokud jde o cíl C – Zlepšení pozice zemědělců v hodnotovém řetězci, jako jedna ze silných stránek se ukazují „nově se objevující zemědělské podniky (sociální farmy), které rozšiřují svou mezisektorovou spolupráci a napomáhají posilovat zaměstnanost osob znevýhodněných na trhu práce ve venkovském prostředí“ (SP SZP, 2020: 29). Toto se zároveň jeví jako příležitost: „např. sociální farmy obvykle integrují výrobu, zpracování i distribuci svých výrobků směrem ke spotřebiteli. Jsou snadno propojitelné s nabídkou agroturistiky i lokální ekonomiky a vedou tak k posílení místní resilience společnosti“ (tamtéž).

Drobný prvek vztahující se k sociálnímu zemědělství/podnikání je identifikován i v Cíli F – Přispění k ochraně biologické diverzity, posilování ekosystémových služeb a zachování přírodních stanovišť a krajiny. Mezi příležitostmi se objevuje potřeba aktivního „zapojení mladších generací do ochrany životního prostředí a propojování s ostatními blízkými tématy, jako jsou společenská odpovědnost, sociální podnikání, které má minimalizaci negativních dopadů hospodaření přímo mezi základními indikátory. Potenciál farem je i ve faremní pedagogice a terapeutických činnostech, pro něž může být farma vhodným prostředím“ (SP SZP, 2020: 49). Naposledy se v analýze objevuje souvislost se sociálním zemědělstvím v Cíli G – Získávání mladých zemědělců a usnadnění rozvoje podnikání ve venkovských oblastech, kde se v podobné dikci nachází mezi tvrzeními o silných stránkách, že „roste diverzifikace zemědělských činností, kombinace s podnikáním v mimoprodukční oblasti (agroturistika, pedagogika, sociální práce) a spolupráce veřejného, ziskového i neziskového sektoru“ (SP SZP, 2020: 55).

Až na relativně slibné opatření vážící se k investicím do zemědělských podniků, kde se předběžně počítá s replikací již ozkoušeného nástroje bodového zvýhodnění pro žadatele zaměstnávající osoby se zdravotním postižením dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, § 67, se zatím ambicióznější implementace uvedených deklarací nechystají. To však neznamená, že uvedené výňatky nevytváří prostředí, které nabízí komfortnější vstup k návrhům podporujícím rozvoj sociálního zemědělství v ČR. Každopádně se jedná o výrazný posun

oproti PRV z let 2014–2020 a je cítit opatrná adaptace českého zemědělského sektoru na multifunkční výzvy, o něž musí nadále aktivně usilovat zájmové skupiny a další aktivní subjekty.

Sociální zemědělství a perspektivy vzdělávání

Výše uvedené dokumenty z roku 2020 odráží déle trvající snahy o osvětu sociálního zemědělství. K těmto snahám náleží i napření do vzdělávání, tedy úsilí dostat téma do škol, studijních plánů a hlavně mezi studenty, potenciální budoucí představitele sociálních farem. O tuto cestu se již v roce 2015 pokusila Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity (ZF JU), která měla ambici nechat si akreditovat nový bakalářský program s názvem Sociální zemědělství. Jeho absolvent by byl zemědělec, ve spolupráci se Zdravotně sociální a Ekonomickou fakultou by však nadto získal vzhled do sociální oblasti, managementu a řízení organizace. Na magisterském stupni by se dále specializoval na zemědělství, nebo na sociální agendu. Úsilí především z důvodů změny akreditačního systému nových oborů přišlo univeč, nicméně tematika je od té doby pravidelně představována v rámci kurzů o multifunkčním zemědělství.

Kromě ZF JU se o sociálním zemědělství vícekrát přednášelo na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, na Mendelově univerzitě na Ústavu aplikované a krajině ekologie či na Provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity (vše lektorovala autorka tohoto příspěvku). V roce 2015 MPSV akreditovalo 24hodinový kurz pro sociální pracovníky a pracovníky v sociálních sužbách (č. obnovené akreditace MPSV-A2018/0751-SP/PC/VP) vyučovaný na Jaboku – Vyšší odborné škole sociálně pedagogické a teologické (Jabok).

Vrátím-li se k akreditačnímu procesu na ZF JU, jedním z výtýkaných nedostatků žádosti byla absence české odborné i studijní literatury, na jejímž základě by obor Sociální zemědělství měl být připravován. Výtka byla opodstatněná, neboť v té době existovalo skutečně málo zdrojů, jež by v těchto souvislostech propojovalo zemědělství a sociální práci. Nanejvýš existovala literatura z oborů zoorehabilitace či animoterapie (onoterapie, canisterapie, hipoterapie, felinoterapie atp.). Diskuse v rámci výše zmíněného akreditačního procesu nicméně sehrála roli spouštěče budoucí tvorby podkladů, které by mohly být nabízeny i jiným školám. Za tímto účelem byl realizován v letech 2017–2020 projekt Social Farming in Higher Education (SoFarEDU, Sociální zemědělství v terciárním vzdělávání), který byl podpořen z programu Erasmus+ (reg. č. 2017-1-DE01-KA203-003583) a na něj navazuje v současnosti probíhající projekt s názvem

Social Work in Social Farming – Teaching material about client group and their involvement in social farming (SoFarTEAM, Sociální práce v sociálním zemědělství – Vzdělávací materiál o cílových skupinách a jejich zapojení v sociálním zemědělství), rovněž podpořen z programu Erasmus+ (reg. č. 2020-1-DE01-KA203-005660).

První z uvedených projektů byl zpracován odborníky z institucí Tüninger Ökoherz e.V. (Německo, v roli koordinátora), Hochschule für Nachhaltige Entwicklung Eberswalde (Německo), Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity (ČR), Hochschule für Agrar und Umweltpädagogik (Rakousko), Jabok (ČR), Hogskulen for Landbruk og Bygdenaeringar ba Selskap med Begrenset Ansvar (Norsko, nyní Hogskulen for Gron Utvikling) a Szent Istvan University (Maďarsko). Společně byly napsány tzv. Standardy pro vzdělávání v sociálním zemědělství, zpracované na základě mnoha rozhovorů s odborníky stran institucionální podpory sociálního zemědělství, se zemědělci, sociálními pracovníky a pedagogy působícími na farmách v šesti partnerských zemích. Standardy představují oblasti doporučené pro vzdělávací plán sociálního zemědělství.

Na Standardy navazuje Kurikulum obsahující sedm tematických balíčků (úvod do sociálního zemědělství, základy sociální práce, základy zemědělství, cílové skupiny v sociálním zemědělství, adaptace farmy a faremních činností na sociální zemědělství, podnikatelské dovednosti a praxe/stáže na sociální farmě). Kurikulum je doplněno o návrh bakalářského vzdělávacího programu hodnoceného 180 ECTS kredity. Z Kurikula bylo následně extrahováno sedmdesát témat, jež byla rozpracována do krátkých abstraktů. Každý abstrakt odkazuje na odborné zaměření (zemědělství, ekonomika, psychologie, management atp.), je načrtnuta vazba se sociálním zemědělstvím a odkazy na klíčové webové stránky a další zdroje (publikace, projekty, články). Sedm reprezentativních abstraktů bylo následně rozvinuto do vzorových kapitol, které mají formu uceleného studijního materiál pro studenty i pedagogy. Obsahují rovněž návrhy cvičení a aktivit, kterými studenti mohou upevnit či reflektovat získané znalosti a dovednosti, a také způsob jejich hodnocení. Jak abstrakty, tak učebnice byly přeloženy z angličtiny do národních jazyků¹.

Druhý jmenovaný projekt, který se rozběhl v září 2020, je logickým vyústěním SoFarEDU. V projektu SoFarTEAM spolupracuje konsorciální organizací Tüninger Ökoherz e.V. (Německo, v roli koordinátora), Social Farming Ireland (Irsko), Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity (ČR), Jabok (ČR), Hochschule Neubrandenburg (Německo) a Federatie Landbouw en Zorg (Nizozemí). Jejich zástupci se soustředí na způsoby podpory znevýhodněných jedinců a skupin na farmách. Na jedné straně

se zaměřují na sociální práci. Obdobně jako je využívána hudba (muzikoterapie) či výtvarné umění (arteterapie) pro zvyšování potenciálu osob s postižením, je ambice podobným způsobem detailně popsat faremní prostředí ruku v ruce s teoriemi a metodami sociální práce. Partneri projektu tímto způsobem usilují o rozšíření portfolia oborových podkladů a zpřístupnění sociálního zemědělství jako inovace ve vzdělávacím programu sociální práce, případně sociální pedagogiky.

Dalším cílem je představit problematiku zdravotního postižení a sociálního znevýhodnění, sociální exkluze a inkluze farmářům, kteří uvažují o zapojení sociálně integračních prvků do svých provozů, ale nemají zcela jasnou představu, jak na to. Měl by být vytvořen návodný manuál s vybranými tipy na aktivity, doporučeními a prevencí případných rizik v jazyce srozumitelném stávajícím i budoucím sociálně zemědělským praktikům.

V závěru článku z roku 2016 jsem uvedla, že bude v ČR třeba nastavovat další podpůrné rámce pro kvalitní rozvoj sociálního zemědělství. Výše vyjmenované dokumenty ukazují, že je pomalu vytvářen prostor (rámec), který by mohl být přátelštější i pro dosud stále málo ozkoušené koncepty. Zároveň se zmíněné projekty snaží nabízený prostor zužitkovat pro přípravu dostatečně proškolených jedinců, kteří využijí připravované programy a přenesou představené strategie do praxe.

Literatura

(Všechny internetové odkazy jsou ověřeny k datu 9. 4. 2021)

- An integrated approach for the EU's rural areas, with particular emphasis on vulnerable regions (own-initiative opinion) (2020). NAT/790-EESC-2020. Rap. Puxeu Rocamora, Josep. Dostupné z: An integrated approach for the EU's rural areas, with particular emphasis on vulnerable regions (own-initiative opinion) | European Economic and Social Committee (europa.eu).
- Di Iacovo, F.; Moruzzo, R.; Rossignoli, C.; Scarpellini, P. (2014) „Innovating Rural Welfare in the Context of Civiness, Subsidiarity and Co-Production: Social Farming“. In Proceedings of the 3rd EURUFU Scientific Conference, Social Issues and Health Care in Rural Areas, Sondershausen, Germany, 25 March 2014.
- Elsen, S. (2019). *Eco-Social Transformation and Community-Based Economy*. New York, London: Routledge.
- Hudcová, E. (2016) „Tematizace a konceptualizace sociálního zemědělství ve vztahu k sociálnímu podnikání, multifunkčnímu zemědělství a přístupům ‚green care‘ v České republice“. *FÓRUM sociální politiky* 10 (5): 20–23.
- Národní plan podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením (2020). Usnesení vlády ČR č. 761 ze dne 20.7.2020. Dostupný z: Narodni-plan-2021-2025.pdf (vlada.cz).
- Renting, H., Roosing, G., Cees, J., Van Der Ploeg, J.; Laurent, C.; Perraud, D.; Stobbelaar, D.; Van Ittersum, M. (2009) Exploring multifunctional agriculture: a review of conceptual approaches and prospects for an integrative transitional framework. *Journal of Environmental Management* 90: 112–123.

- Sempik, J., Hine, R., Wilcox, D., eds. (2010). *Green Care: A Conceptual Framework*. COST Action 866. *Green Care in Agriculture*. Loughborough University. Strategický plán podpory Společné zemědělské politiky na období 2021-2027 pro Českou republiku (2020). Ministerstvo zemědělství, Sekce pro fondy EU, vědu, výzkum a vzdělání. Dostupné z: SP_SZP__verze_rijen_2020_pro_web.pdf (eagri.cz).

Seznam dostupné české literatury o sociálním zemědělství

- Hudcová, E. „Tematizace a konceptualizace sociálního zemědělství ve vztahu k sociálnímu podnikání, multifunkčnímu zemědělství a přístupům ‚green care‘ v České republice“. 2016. *FÓRUM sociální politiky* 10 (5): 20–23. ISSN 1802-5854.
- Hudcová, E. „Sociální zemědělství a sociální farma jako prostor pro sociální práci (1. díl)“. 2017. *Listy sociální práce* V (12): 5–6. ISSN 2336-2332.
- Hudcová, E. „Sociální zemědělství a sociální farma jako prostor pro sociální práci (2. díl)“. 2018. *Listy sociální práce* VI (13): 5–6. ISSN 2336-2332.
- Hudcová, E., T. Chovanec a J. Moudrý. *Příklady dobré praxe v sociálním zemědělství*. Metodika IV. České Budějovice: Centrum pro komunitní práci jižní Čechy, 2018. ISBN 978-80-87809-54-9.
- Hudcová, E., T. Chovanec a J. Moudrý. *Sociální práce v sociálním zemědělství*. Metodika III. České Budějovice: Centrum pro komunitní práci jižní Čechy, 2018. ISBN 978-80-87809-53-2.
- Hudcová, E., J. Moudrý, T. Veselá a T. Chovanec. *Sociální zemědělství a podnikání v českých regionech*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2019. ISBN 978-80-7424-488-6.
- Hudcová, E., M. Šťastná, J. Moudrý a T. Chovanec. *Příručka pro zemědělce a veřejnou správu v oblasti podpory a realizace sociálního zemědělství v ČR*. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, a.s., 2019.
- Chovanec, T., E. Hudcová a J. Moudrý. *Sociální zemědělství, představení konceptu*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2015. ISBN 978-80-7434-213-4.
- Chovanec, T., J. Moudrý a E. Hudcová. „Možnosti využití konceptu sociálního zemědělství v politikách sociálního začleňování ve venkovském prostředí“. Praha: Úřad vlády, Agentura pro sociální začleňování, n.d.
- Moudrý, J., E. Hudcová a T. Chovanec. *Možnosti rozvoje sociálního zemědělství u poskytovatelů sociálních služeb*. Metodika I. České Budějovice: Centrum pro komunitní práci jižní Čechy, 2018. ISBN 978-80-87809-51-8.
- Moudrý, J., T. Chovanec a E. Hudcová. *Zkvalitňování aktivit sociálního zemědělství u poskytovatelů sociálních služeb*. Metodika II. České Budějovice: Centrum pro komunitní práci jižní Čechy, 2018. ISBN 978-80-87809-52-5.
- Moudrý, J., N. Küffnerová, E. Hudcová, eds. *Učebnice. Sociální zemědělství v terciárním vzdělávání*. Výukové a učební materiály pro vysokoškolské kurzy. SofarEDU, 2020. Dostupné z: The-Textbook-CZ.pdf (sofaredu.eu)
- Moudrý, J. st., J. Moudrý ml., T. Chovanec a E. Hudcová. *Malofaremní hospodaření*. Olomouc: Bioinstitut, 2019. ISBN 978-80-87371-36-7.
- Mgr. Bc. Eliška Hudcová, Ph.D. (hudcova@jabok.cz) je odbornou lektorkou na Jaboku – Vyšší odborné škole sociálně pedagogické a teologické (Jabok – Academy of social pedagogy and theology), Salvátovská 8, 120 00 Praha 2, Česká republika. Zaměřuje se na sociální ekonomiku, nové přístupy v sociální práci a na snižování dopadů sociální exkluze.*